

ПЕТЪР ПЪРВАНОВ, докторант

ЮГОЗАПАДЕН УНИВЕРСИТЕТ "НЕОФИТ РИЛСКИ", гр. БЛАГОЕВГРАД

**СТЕФАН САВОВ БОБЧЕВ И ШЕСТАТА РЕДОВНА СЕСИЯ НА ОБЛАСТНОТО
СЪБРАНИЕ НА ИЗТОЧНА РУМЕЛИЯ
(ДЕБАТИ СЪС СТОПАНСКА ТЕМАТИКА)**

**STEPHAN SAVOV BOBTCHEV AND THE SIXTH REGULAR SESSION OF
REGIONAL ASSEMBLY OF EAST ROMELIA
(DISCUSSION WITH ECONOMIC SUBJECT)**

PETAR PARVANOV, Ph.D. student

SOUTHWESTERN UNIVERSITY "NEOFIT RILSKI", BLAGOEVGRAD

Abstract: The treat is about discussions with economic subjects, organized during the Sixth regular session of Regional assembly of East Romelia in which Stephan Bobchev took participation.

In the text are described Stephan Bobchev's attitude, opinion and economic point of view about examined issues including "The low about mortgages", "The low about tobacco", "The low about rates of court expenses and rights", "The low about taxes of real properties and incomes" and discussions about measures the director had taken about stopping misuse with real properties in the region.

The sixth regular session is the only one Stephan Savov Bobchev took part in.

Key words: Stephan Savov Bobchev, historiography, Economic history, Iztochna Rumelia

Източна Румелия е област, която е създадена от дипломатите на Великите сили, които заседават на Берлинския конгрес. Тя е под пряката политическа и военна власт на османския султан. Това означава, че всички международни договори, които са сключени между Великите сили и Османската империя, действат и на територията на Източна Румелия, което е изключително неизгодно за областта от стопанска гледна точка. Източна Румелия има пълна административна автономия и се управлява от Главен управител, който е християнин. Изпълнителната власт в областта е поверена на Директорат, а законодателната – на Областно събрание. През цялото съществуване на Източна Румелия (1878 – 1885), дължността Главен управител (Генерал-губернатор) се заема от двама души. Това са Алеко Богориди и Гаврил Кръстевич. Със смяната на главните управители на Източна Румелия и в другите две власти на областта

настъпват промени. На 23.09.1884 г. се провеждат нови избори за Областно събрание. В тях Стефан Савов Бобчев е избран за депутат в Областното събрание от Ямболската избирателна колегия. След като новото събрание се конституира, то избира и нов директорат от Народната партия, в който влиза и Бобчев като Директор на правосъдието¹.

За цялото си съществуване, Областното събрание има общо седем сесии, шест редовни и една извънредна. Шестата редовна сесия е последна в дейността на събранието. Тя се провежда от 22.10.1884г. до 22.12.1884г. и се отличава с приемането на „Закона за ипотеките“, „Закон за тютюните“, „Закона за тарифата на съдебните

¹ Подробно за Източна Румелия виж: Стателова, Е. *Източна Румелия (1878-1885). Икономика, политика, култура*. С. 1983; Стоянов, М. Когато Пловдив беше столица. С. 1973; Маджаров, М. *Източна Румелия*. С. 1925; Бобчев, С. С. *Източна Румелия*. С. 1924.

разноски и права”, „Закон за данъците върху недвижимостите и прихода” и с разискванията върху предприетите мерки от директората, с които да се пресекат злоупотребите с недвижими имоти в областта. Шестата редовна сесия е и единствената, в която участие в дебатите взима Стефан Савов Бобчев.

Стефан Савов Бобчев завършва право в Москва през 1880 г., след което приема предложение за работа в правосъдната система на Източна Румелия. Докато живее в Областта, Бобчев се занимава и с издателска и научна дейност, както и с политика. В политическите си възгледи той е русофил и се включва в Съединистката или Народната партия на Източна Румелия.

В Областното събрание на Източна Румелия Бобчев има тройка функция. Той заседава в него в качеството си на депутат, директор на правосъдието и представител на главния управител на Областта Гаврил Кръстевич². Тези три длъжности, които заема, предизвикват остро недоволство още в самото начало на заседанията на шестата редовна сесия на Областното събрание. Самият Бобчев също заявява, че не иска да заема и трите поста заедно, но приема да ги изпълнява като „чест и тежест, за да може по-добре да помогне за развитието на Областта”. Така той се показва като ловък политик и в ръцете му се съсредоточава огромна власт. Понатам, в разискванията на различни въпроси в събранието, Бобчев ще има възможност да лавира и да се изказва всеки път в различно свое качество, в зависимост от това кое е най-подходящо за случая³.

² Дневници от шестата редовна сесия на Областното събрание, отворена на 22. декември 1884 год. Стенографически протоколи. (Заседание от I до XLVI). Второ стереотипно издание на Народното събрание, С. 1893, с. 12; 13; 16.

³ Пак там, с. 19 – 22.

Обсъжданията в Областното събрание, които засягат стопански въпроси, могат да се разделят на три групи. Като *първа група* се обособяват законопроекти, които Бобчев предлага за обсъждане и приемане от Областното събрание, в качеството си на директор на правосъдието. Като *втора група* се обособяват проблемите, свързани с различни държавни учреждения и длъжности. *Третата група*, която включва обсъжданията по стопански проблеми на частни лица. Във всички дебати по тези въпроси Бобчев почти винаги заема такава позиция, която да му позволи да убеди депутатите да гласуват според неговите виждания. Тактиката му дава резултат, депутатите винаги гласуват „за” предложенията му и то много пъти с пълно мнозинство.

Първото предложение на Стефан Савов Бобчев в качеството му на директор на правосъдието е от 29.10.1884 г., е изработеният от самия него „Законопроект за ипотеките”. Бобчев цели да намалее злоупотребите с недвижими имоти и дребните собственици да могат да ипотекират имотите си, без да стават жертва на лихвари. Той се е стремил да направи режима на ипотекирание достъпен за дребните собственици. Законопроектът на Бобчев се приема с 33 гласа „за” и без нито един „против”, почти така както го е написал и почти без възражения. Изключение правят само няколко правни термина, които той пояснява пред депутатите. Със „Закона за ипотеките”, техният режим изцяло се урежда в Източна Румелия⁴.

Друг законопроект, в чието подготвяне и обсъждане С. С. Бобчев взема дейно участие е „Законопроект за Временните ипотечни книги”, които трябва да действат, докато се съставят поземлени книги. Този законопроект е пряко свързан

⁴ Пак там., с. 23; 81 – 90; 99

със „Закона за ипотеките”. Неговите цели са същите, както и на „Закона за ипотеките”. Той трябва да улесни дребните собственици в ипотекирането и да им даде по-голяма сигурност. Въпреки това, обсъждането на този законопроект не протича гладко. Възникват два съществени спора, които засягат стопанското значение на законопроекта. Първият спор е в следствие на това, че комисията е усложнила законопроекта, като е решила книгите, вместо да се съхраняват от околийските съдилища, да седят при нотариусите в окръжните съдилища. Стефан Савов Бобчев смята, че това прекалено ще затруднява гражданите, защото е свързано с допълнителни разходи, а това противоречи на целта на законопроекта и на политиката за улесняване на дребните собственици. Разбира се, Бобчев отбелязва, че всеки може да си упълномощи някой да му свърши работата, но това може да доведе до злоупотреби. При разразилия се след това спор, Бобчев привидно отстъпва. Той убеждава депутатите, че въпросът не е от голямо значение. Все пак, благодарение на красноречието си и на факта, че се показва като специалист по правни въпроси, той успява да обори опонентите си и да накара събранието да приеме законопроекта така, както той го е предложил и по този начин да защити идеята си, че ипотекирането трябва да е достъпно за гражданите⁵.

Стефан Савов Бобчев се показва като ловък парламентарист и при другия спор по този законопроект. В чл. 60 от законопроекта е предвидил да се въведе такса за легализиране на документите по ипотека. Комисията го изменя и той протестира. Изтъква, че никъде по света документите не са освободени от такса за легализация и че както има съдебни такси, така трябва и да има такса за

легализация, а от нея трябва да се освобождават само сиромасите. Обяснява, че всяка работа трябва да се заплаща, а легализацията на документи е работа. Опонентите му напомнят, че има предвидена такса за легализация и че целта на закона е именно да насърчат и улеснят „малките капиталисти”, а не едрите и поради тази причина таксата трябва да отпадне. Въпреки това, Бобчев си държи на своето. Изтъква, че хората, които ходят за легализация на ипотеки, обикновено не са бедни и таксите не трябва да им се опрощават. После изпада в правни обяснения по това, какво е акт на съставяне и акт на легализация на документ. Смята, че ако отпадне таксата за легализация, ще се стигне до там, че всеки ще си прави актове в къщи и след това ще си ги легализира без пари. Затова таксата трябва да остане. Накрая, за да е сигурен, че депутатите ще гласуват така, както той иска, непосредствено преди гласуването, без да му се дава думата, той взима и продължава да убеждава законопроектът да се приеме така, както той иска. Това нарушаване на парламентарния ред предизвиква скандал, но въпреки това депутатите оставят таксата, като по предложение на Бобчев поставят минимум на ипотека, под който да не се плаща⁶.

От описания по-горе случай може да се направи изводът, че Стефан Бобчев е готов на всякакви действия, за да може да постигне това, което смята, че трябва да се заложи в духа закона. Той изпада в неразбираеми за голяма част от депутатите правни обяснения, а също така нарушава и вътрешния ред, но в крайна сметка защитава възгледа си, че всяка работа трябва да се заплаща, без обаче това да нарушава, изтъкнатата цел на горните закони, които трябва да регламентират ипотекирането по такъв

⁵ Пак там., с. 262 – 269.

⁶ Пак там. с. 278 – 280; 308 – 313.

начин, че то да е достъпно и за най-бедните.

Следващ законопроект, който засяга стопанското положение на населението на Източна Румелия и взаимоотношенията му с правосъдната система е посветен за тарифата и съдебните разноски. Тъй като депутатите в Областното събрание осъзнават важността му, работата по приемането му върви гладко, но когато въпросът опира до размера на таксите, кой да ги плаща и освобождаването на бедните от тях, отново възникват спорове.

Първото разногласие, което възниква се отнася до това кой може да издава свидетелства за бедност в Областта, срещу които да се освобождава населението от съдебни такси. Проблемът се върти около това дали тези свидетелства да се издават, както до тогава, от органите на местната власт – кметовете и старейшинските съвети или да почнат да се издават от свещениците. Целият проблем на поставянето възниква поради факта, че въпросът е повдигнат от Митрополит Григорий, който е грък. По този начин, от чисто съдебен, и финансов въпросът прераста в спор между националности. Митрополит Григорий обвинява кметовете и старейшинските съвети в корупция, а повечето български представители, начело със Стефан Савов Бобчев му обясняват, че това не е работа на свещениците, а на администрацията. Свещеничеството трябва да си гледа неговите си задължения. Митрополитът се обижда и иска извинение, но Бобчев отказва да даде такова. Събранието пренебрегва митрополита и гласува чл. 67, за който е спорът така, както го е предложил директорът на правосъдието. С тези си действия българските депутати в Областното събрание на Източна Румелия демонстрират единството си на българска почва, когато трябва да се защитават национални интереси,

въпреки разногласията си на политическа основа.

При обсъждането на Законопроекта за тарифата на съдебните разноски и права възникват още два опита той да се приеме не във варианта, в който е предложен. Първото предложение се отнася до това да се въведе пропорционална такса и под 100 гроша, а не да е както до сега под 100 гроша винаги таксата да е един грош. Бобчев е съгласен, с което потвърждава идеята си, че достъпът до правосъдие трябва да е гарантиран за всички, независимо от финансовото им състояние и убеждава събранието да гласува „за“. При другото предложение директорът на правосъдието не се оказва толкова далновиден и въпреки политиката за достъпност на гражданите до държавните услуги, която се опитва да води, с действията си той отстъпва от нея, по простата причина, че предлагашите я са от хората, които не споделят идеите му и често пъти го критикуват в събранието. Опонентите му предлагат загубилата страна да плаща пътните разноски на спечелилата, а така също и съдебните разходи. Така, заради големи разноски хората не биха се отказали от правосъдие. Тоест, дори и най-бедните ще си отстояват правата в съда, ако смятат, че са прави. Бобчев обаче не е съгласен. Заявява, че това е идеално правосъдие, но го няма никъде по света и затова не може да се допусне и в областта. Това ще обремени допълнително загубилата страна и ще донесе допълнителни облаги на спечелилата, която, според Бобчев, не ги заслужава. Група от депутати се опитва да го убеди в далновидността на предложението си. Обясняват, че са го взели от руския устав, който е действал докато Областта е била под окупация, че в оригиналния текст на законопроекта също е заложено, но Бобчев обяснява, че предложението е абстрактно и не може да се уточнят точно тези загуби на

хората. Предлагат му и точна таблица, според която загубите се изчисляват с процент от сумата, за която е искът, но пак не успяват да склонят директора на правосъдието, който с красноречие и авторитет убеждава депутатите да приемат закона така, както го е предложил. Депутатите гласуват с 30 „за“ и 3 „въздържали се“, против няма⁷.

Особено ожесточено и придружено с разпра между директорите, от която на всички депутати става ясно, че в директората има несъгласие, е обсъждането на „Законопроекта за данъците върху недвижимостите и прихода“.

В законопроекта се предвижда да не се облагат с данък върху недвижимостите и прихода чужденците, някои категории местни жители, които нямат граждански права, а така също и депутатското възнаграждение. Депутати, сред които и директорите Маджаров и Величков, предлагат към тях да се добавят и други категории, на първо място учителите. В началото на обсъждането Бобчев не присъства, но след като пристига се изказва против, защото това според него ще доведе до прекомерното разширяване на кръга на освободени от данъци лица и съответно до ощетяване на хазната. В изказването си С. С. Бобчев хитро преплита учителската и лекарската професия. Той смята, че отношението към тях трябва да е еднакво, защото са еднакво хуманни. По този начин депутатите заемат неговата позиция. К. Величков критикува много остро Бобчев, че не иска да се освободят учителите от данъци. Обвинява го, че е прибавил към тях и докторите, за да не може да се облагодетелстват учителите. Директор Хаканов се опитва да ги помири. Той предлага да се увеличават заплатите на

⁷ Пак там, с. 486 – 488; 516 – 529; 533 – 535; 563 – 570.

учителите, вместо да се освобождават от данъци и да се създават привилегировани граждани, както е предложил и Бобчев. Смята, че за сравнение между учители и лекари и дума не може да става, защото доходите в двете професии са различни. След него се изказва М. Маджаров в защита на Бобчев.

В следствие на целия този скандал, гласуват предложението два пъти. Първият път не се приема, при второто гласуване се приема, което от своя страна предизвиква нов скандал, който довежда до пет минутна почивка. След почивката кавгите продължават. Оказва се, че самото гласуване е объркало депутатите и те са приели предложението, без мнозинството от тях да разберат ясно за какво гласуват така, както го е предложила комисията, т. е. така, както иска Бобчев. След като са отхвърлили члена, д-р Хаканов, моли депутатите да гласуват „за“ на трето четене, за да може директорът на просвещението К. Величков да си свърши работата, но самият К. Величков се разсърдва и заплашва да си подаде оставката⁸.

В гореразгледаното обсъждане, на „Законопроекта за данъците върху недвижимостите и прихода“ Стефан Савов Бобчев пак показва, че е способен на различни прийоми, за да постигне целите си. Той се стреми, чрез добре преценени действия да постигне целите си, които смята, че ще са най-удачни за избраната от него политика. Всичко това проличава от закъснението му в началото на заседанието, обвързването на учителската и лекарската професия, речите му, които объркват депутатите и те гласуват законопроекта така, както той иска и накрая от смяната на позицията на Михаил Маджаров, който му е близък приятел. Всички тези действия довеждат

⁸ Пак там, с. 659 – 660; 672 – 689.

до там, че основният опонент на Бобчев в спора, Константин Величков, осъзнава безпомощността си и прибягва до единственото, което може да направи в случая – разчитайки на авторитета си да заплашва с оставка.

Относно финансовите възгледи на С. С. Бобчев видни от спора, може да отбележим, че той се бори за вливане на повече средства в хазната, но прави впечатление, че не иска облагането с данъци на депутатските възнаграждения, макар че Областното събрание на Източна Румелия заседава на сесии и повечето от неговите членове не разчитат на тези средства, защото си имат други източници на доходи. Това разбира се не важи за учителските възнаграждения. Поради тази причина можем да направим извода, че въпреки далновидните си политически възгледи, които защитава в повечето случаи, сега, когато и той би бил ошетен от облагането на депутатските възнаграждения, Бобчев не се обявява против облагането им с данъци, а горещо защитава облагането на учителските заплати, въпреки че за много от учителите те са основен доход.

От разгледаните по горе обсъждания на законопроекти, засягащи стопанското развитие на Източна Румелия е видно, че Стефан Савов Бобчев е способен да защитава интересите си, независимо дали те съвпадат с интересите на областта или са негови лични. За това той е готов да използва различни похвати. Понякога дори нарушава парламентарния ред, само и само, за да постигне целите си. Той е готов да се държи грубо с депутатите. С това си поведение Бобчев успява да постигне целите си, отнасящи се до финансовата част на законопроектите, но и в много отношения търпи и критика от депутатите. Често е обвиняван в лъжа и призоваван към повече публичност в действията си. Това се случва при ред разисквания на законопроекти. Сред тях

е „Законопроект за финансите за заплатите на държавните чиновници“, с който депутатите искат да подобрят икономическото състояние на населението. При обявяването на Бобчев против изготвянето на такъв законопроект в съответната сесия на Областното събрание, той е обвинен, че заплатата му е голяма, но чиновниците живеят зле и поради тази причина няма право да говори. Стига се до там, че депутатите заплашват, че сами ще изготвят законопроекта.

Почти същият сценарий се разиграва, когато депутатите искат законопроект за създаването на Поземлено-кредитно учреждение (Земеделска банка), както е обещал главният управител.

И в двата случая Бобчев се скарва с депутатите и ги нагрубява, като се държи надменно с тях. И в двата случая той излиза победител в споровете, но не след добри политически изяви, а с молби към депутатите да се съгласят с политиката провеждана от него, отправени от страна на приятелите му М. Маджаров и Ив. Ст. Гешов⁹. Въпреки това, трябва да се отбележи, че и този начин на действие пак е успешно за Бобчев, средство за влияние върху законодателството.

Следваща група от стопански проблеми, които се разискват в Областното събрание на Източна Румелия се отнася до въпроси, свързани с различни държавни учреждения и длъжности.

В събранието се разгаря много ожесточен дебат, след като на два пъти през сесията, областният управител иска да се отпуснат пари за украса и благоустройство на Пловдив тъй като той е столица на Областта. Депутатите се разделят на два лагера: едните искат да се отпуснат парите, тъй като Пловдив е столичен град и в него се намират

⁹ Пак там, с. 99 – 108.

всички областни учреждения, докато другите смятат, че поддръжката на Пловдив си е градско задължение и не е работа на Областното събрание да се меси в градски работи. Стефан Савов Бобчев твърди, че парите трябва да се дадат на Пловдив, защото той разграничава столицата от другите градове, но обяснява, че се изказва като частно лице и поради тази причина мисли, че трябва да се назначи комисия, която да разгледа проблема. Въпреки опита на Бобчев да убеди депутатите, че към столичния град трябва да има самостоятелна финансова политика, защото всички се ползват от удобствата му, той не успява¹⁰.

В качеството си на директор на правосъдието С. С. Бобчев урежда, в рамките на работата на Областното събрание, някои финансови въпроси, които засягат съдилищата на Областта. На първо място, той прокарва политиката си за достъпност до съдебната система и иска да се намали съдебното мито. За целта внася промени в Закона за съдебните права и разноски¹¹. От друга страна Бобчев държи да се спазва установената йерархия. Поради тази причина той отказва увеличение на заплатите на разсилните в съдебната система, въпреки че бюджетната комисия е одобрила искането. Той смята, че разсилните са прави да искат увеличение на възнаграждението, но тъй като са прескочили преките си началници, решава да не удовлетвори молбата им. Въпреки тези, си изказвания, директорът на правосъдието позволява да му се влияе чрез частни разговори. В такъв разговор той обещава да удовлетвори искането на разсилните. Когато те го повтарят пак в събранието, Бобчев се изказва в защита на

разсилните. Споделя вижданията си, че не е справедливо да има еднакво отношение към всички разсилни в Източна Румелия, независимо дали са разсилни при съда или са разсилни към началници и бирници. Не е справедливо, защото в съда се върши много повече работа, отколкото на другите места, където работят разсилни, а законът приравнява всички тях. Той смята да се бори против това. Заявява, че възнаграждението им трябва да се увеличи, въпреки прякото им обръщане към събранието, с което не е съгласен и не смята за правилно, защото е против прескачането на преките началници. След така завоалираните си разсъждения, Бобчев не поема отговорността за увеличаване на възнаграждението, а оставя събранието да реши, какво да прави. Разбира се, депутатите решават да се съобразят с директора и да увеличат възнаграждението на разсилните в съдилищата, като към трите лири прибавят още една, но това да стане не веднага, а при приемането на бюджета, като наказание за прескачането на прекия им началник¹². Така чрез лавиране Стефан Савов Бобчев удовлетворява исканията на подведомствените му, без да накърнява авторитета си на началник, и в същото време реализира принципа си, че за всяка работа трябва да има и справедливо възнаграждение.

Важна роля играе Стефан Савов Бобчев и в обсъждането на бюджета за следващата година. Той настоява да се отпуснат повече средства на директора на финансите, който е Михаил Маджаров¹³. Това искане Бобчев не го обяснява и депутатите не го приемат. Но като се имат предвид особено близките отношения между Бобчев и Маджаров,

¹⁰ Пак там, с. 530 – 533.

¹¹ Пак там, с. 1018; 1022.

¹² Пак там, с. 292; 306 – 307.

¹³ Пак там, с. 804 – 806.

спокойно може да се направи изводът, че в случая С. С. Бобчев не е воден от никакви принципни възгледи или от финансова нужда на Дирекцията на финансите, а просто прави приятелска услуга. До същия извод можем да се стигне и относно следващото искане, което Бобчев прави – за повече пари за Главния управител на Областта, с мотива, че комисията по бюджета му е намалила средствата. Той се опитва да убеди депутатите, че с това намаляване на бюджета Главният управител няма да може да си върши работата. Депутатите разбират, че Бобчев държи и на приятелските си отношения с Гаврил Кръстевич и отхвърлят искането¹⁴.

Не по този начин стоят нещата, когато се отнася до въоръжените сили на Областта. Генералите, които командват тези сили, са дали на С. С. Бобчев правото да защитава интересите им в събранието. Във връзка с тези си пълномощия директорът на правосъдието иска увеличаване на средствата за милицията, жандармерията и учебния батальон на Областта. Исканията му са удовлетворени. Тези средства са предназначени за цялостната подготовка на въоръжените сили¹⁵.

Въпреки че увеличават средствата за армията като цяло, депутатите намаляват парите на командващите за лични нужди, независимо от протестите на Стефан Бобчев, че такива пари има за всички офицери по света¹⁶.

Друг финансов неуспех за Бобчев и за въоръжените сили на Източна Румелия при изготвянето на бюджета е неотпускането на искания от жандармерията на Областта кредит, с цел работата да се подобри. Депутатите не са доволни от високата престъпност в Областта и поради тази причина, освен

че не отпускат исканите средства, те дори намаляват личния състав на жандармерията. Бобчев се опитва да убеди депутатите, че това е пагубна политика и че вместо да има съкращения и намаляване на бюджета, то трябва да се постъпва точно обратното. Не успява. Когато разбира, че въпросът е предрешен, той се отказва от спора¹⁷.

От горните редове, може да се направи изводът, че при обсъждането на бюджета за следващата година в Областното събрание, Стефан Савов Бобчев взема участие само когато има нужда да се помогне на някой близък, без да се ръководи от никакви принципи. Явно, това не важи само за него, а за целия директорат, който е обвинен в пасивност в дискусиата, на което С. С. Бобчев отговаря с протести¹⁸.

Само един път във всички дискусии относно бюджета Бобчев иска средства за дирекцията си. Исква кредит, за да може да изпълни „Закона за гражданското състояние“. Той обяснява, че ако кредитът не бъде отпуснат, няма да могат да се съставят списъците. Депутатите го отхвърлят и Бобчев повече не настоява¹⁹. Дори не задава второто си искане за кредит, което е подготвил и което в последствие се оказва от голяма важност за жителите на Областта. Важността на искането се разбира съвсем случайно, когато, след приемането на бюджета, към директора на правосъдието е отправено питане, какво ще направи правителството, за да пресече злоупотребите с недвижими имоти, ставащи с фалшиви владала, издавани от Цариградския архив. Бобчев отговаря, че предишният директор на правосъдието е влезнал в контакт с директора на Тефтерхането и той му е поискал 5000 турски лири, за да се изкупят всички владала и да се пресекат

¹⁴ Пак там, с. 813 – 814; 944.

¹⁵ Пак там, с. 935 – 937.

¹⁶ Пак там, с. 950 – 953.

¹⁷ Пак там, с. 955 – 967.

¹⁸ Пак там, с. 836.

¹⁹ Пак там, с. 980 – 981.

злоупотребите, но това не е направено. Тъй като единственият начин да се спрат злоупотребите е да се изкупят всички владала. Бобчев е мислил да поиска кредит, но тъй като първия поискан, за подобряване на работата е отказан, той е решил да не иска този втори кредит от 3000 лири. Депутатът отправил искането изразява съжаление, че толкова късно е поставил въпроса, но трябва да се преустановят злоупотребите. Бобчев го уверява, че е направил официални копия и донякъде е предотвратил злоупотребите, но за да се пресекат окончателно, трябва владалата да се изкупят²⁰.

От участието на С. С. Бобчев в разискванията в Областното събрание, които засягат финансовото положение на частни лица се открояват тези за режима на продажба и контрол на тютюн и алкохол. Тези стоки засягат големи маси от хора. Те са важни за населението и в качеството му на потребител, и в качеството на производител. Поради тази причина централната власт се стреми да урегулира добре тези отрасли, за да може хазната да не търпи загуби от злоупотребата с тях, а в същото време да се стимулира развитието им като печеливши.

Регулацията на алкохол в Източна Румелия на два пъти се обсъжда в Областното Събрание и двата пъти Стефан Савов Бобчев взима отношение по въпроса.

Производството на алкохол в областта и търговията с него са обвързани с акциз. Плащането на този косвен данък става чрез закупуването на специални билети, които се продават в големите градове. Това затруднява изключително много населението на малките селища, където традиционно поминъкът е от производството и продажбата на алкохол, а в билети тях

не се продават. В същото време проблемът е насочен и към централната власт, защото ограничението в продажбата на билетите по територия кара населението да прибегва до контрабанда и да не си плаща акциза. За да се разреши този проблем винопроизводители от Перушица внасят в Областното събрание искане за продажба на билети в селото. Комисията по прошенията одобрява предложението им. Повечето депутати също подкрепят искането на перушеници, но не са склонни да гласуват „за“, защото смятат, че ще се създаде прецедент, и благодарение на него и други населени места ще поискат същите привилегии, а това ще предизвика хаос. С. С. Бобчев защитава жителите на Перушица, защото смята, че това ще е добре и за двете страни. Той изтъква, че традиционният поминък на населението е от производството на вино и търговията с него²¹. Набляга и на географското положение на селището, което му позволява да извършва контрабанда, но от друга страна, отбелязва, че продажбата на акцизни билети в Перушица ще спомогне да се избегнат данъчните измами и в съседните селища, които също ще се възползват от възможността. Накрая Бобчев заключава, че Перушица е важна и затова трябва да се удовлетворят исканията на населението и.

След речта на Бобчев, явно по предварителна уговорка, думата взима М. Маджаров. Той е на същото мнение и прави предложение въпросът да се прехвърли за решаване на директора на

²⁰ Пак там. с. 1081 – 1082.

²¹ За далновидността на изказването на С. С. Бобчев виж: Каблешкова, Р. Лозето, гроздето, виното в Перушица, В. Перушица. Гласове от миналото, настоящето и бъдещето. Т. 2. Пловдив 2001; Мирчева, К. Занаятите в Перушица, В. Перушица. Гласове от миналото, настоящето и бъдещето. Т. 3. Пловдив 2002.

финансите, тоест на самия Маджаров, което депутатите приемат²².

Освен плащането на акциза, проблем за производителите на вино е и самото му оценяване. Поради тази причина група от 100 души винопроизводители от градовете Пловдив и Станимака (Асеновград) и от селата Перушица, Брестовица и Дереман дере, внасят прошение, с което молят: „Проверката и оценяването на виното за акцизно право да се извършва веднага след наливането; При проверка на виното след наливането му да се отстъпи притежателите му 100 оки на 1000 за калта, както ставало при бившето турско управление; Вината, които след месец август се развалят, да се освобождават от акцизно право.; Оценяването на виното да става по волята на притежателите”.

Исканията са направени, защото след обособяването на Източна Румелия няма точно уредена практика за оценяване на продукцията, а това води до злоупотреби. Горните искания са съобразени с практиката, която е установена преди създаването на Областта. Въпреки тези обстоятелства, които са на страната на винопроизводителите, Комисията по прошенията предлага да не се удовлетворяват предложенията, защото това ще донесе загуби на хазната²³. Голяма част от депутатите се съгласяват с комисията, като дори обвиняват търговците на вино в нахалство. При разразилия се скандал Бобчев се опитва да въведе ред в залата, в качеството си на директор на правосъдието. Той обяснява, че принципно, винопроизводителите са прави, но в закона не са уредени тези отстъпки и

поради тази причина те трябва да се съобразят с него. Въпреки това, за да се удовлетворят с интересите и на двете страни, той иска въпросът да се прехвърли за решаване в дирекцията на финансите. Маджаров го подкрепя и депутатите гласуват „за”. Очевидно Бобчев е склонен да се съобрази със закона, макар че лавира и се опитва да убеди депутатите да решат справедливо въпроса в интерес и на двете страни, съобразявайки се и с интересите на търговците на вино²⁴.

Другият проблем, който засяга финансовото състояние на частни лица в Областта, а в същото време е от изключителна важност за хазната и в който Стефан Савов Бобчев изказва мнението си по въпроса, е този за регулирането на тютюна. Областното събрание е свалило изкуствено цените на тютюна, заложи в „Закона за тютюна”, за да се спре контрабандата с тази стока, но мярката не дава резултат. Поради тази причина директорът на финансите иска да се вдигне цената до реалната. Изтъква, че въпросът е от изключителна важност и трябва да се реши незабавно. Депутатите се съгласяват с искането и решават да гласуват „за”. С. С. Бобчев, в качеството си на директор на правосъдието се обявява против, защото гласуването е в противовес на закона. Не може да се гласува стихийно, а всичко трябва да си мине по надлежния ред, с което прекъсва дискусиата. След намесата на Бобчев депутатите започват да търсят различни процедурни начини, за да удовлетворят исканията на директора на финансите. След като изслушва цялата дискусия, С. С. Бобчев обяснява съвсем простичко, че поради ред празници в законодателството на Източна Румелия, е възможно съвсем лесно да се измени законът и с това проблемът да се реши.

²² Дневници от шестата редовна сесия на Областното събрание, отворена на 22. декември 1884 год. Стенографически протоколи. (Заседание от I до XLVI). Второ стереотипно издание на Народното събрание, С. 1893, с. 187; 190 – 192.

²³ Пак там, с. 406.

²⁴ Пак там., с. 410 – 414.

Депутатите се съобразяват с предложението на директора на правосъдието и набързо решават въпроса²⁵. В случая, Стефан Савов Бобчев демонстрира юридическо мислене и превъзходство в познаването на законодателството на Източна Румелия. Той защитава областните стопански интереси, но само, ако се спазват законите на Източна Румелия.

Представените дебати от дейността на Шестата редовна сесия на Областното събрание на Източна Румелия, ни очертават картина, от която е видно, че Областта страда от все още неуреденото си стопанско и административно положение. По време на сесията се уреждат много от належащите въпроси, които спомагат за развитието на стопанските отношения. Урежда се статутът на ипотеките, на винопроизводителите, на съдебните разсилни и т. н. Разбира се много от проблемите остават неразрешени, като този с нуждата от създаването на земеделска банка в Източна Румелия. Във всичките дебати участие взима и директорът на правосъдието в Областта Стефан Савов Бобчев. Той е от поколението, което пристига в областта със завършено в чужбина образование и поради тази причина е носител на нови идеи, които се опитва да реализира в Източна Румелия. Разбира се не винаги успява, но въпреки това в повечето случаи, той убеждава депутатите с различни средства, независимо дали те са позволени или не, че трябва да го подкрепят. По този начин С. С. Бобчев прокарва идеите си за достъп до правосъдието на всички граждани, като се бори таксите за него да са максимално намалени за бедните. Друг принцип, на който Бобчев много държи и успява да накара депутатите да гласуват за него е този, че за всяка работа трябва

да се плаща, а пък заплащането трябва да е съобразено със сложността на работата. Така се показва като добър началник. Освен тези свои възгледи, които отстоява и по-нататък в живота си, той се показва и като добър парламентарист, който изтънко владее парламентарните интриги. Държи на точното прилагане на нормативните актове, но умее да лавира между тях. На няколко пъти Бобчев нарушава правилника, за да може да прокара идеите си или да помогне на свои близки. Не така се държи той, когато въпросите, които се разискват не нарушават интересите му. Бобчев е добър познавач на законите и само тогава държи те да се спазват.

От написаното дотук, може да се заключи, че още в началото на своята политическа кариера Стефан Савов Бобчев се изявява като добър играч на политическата сцена, с ясно оформен мироглед. Той знае, по какъв начин може да постигне целите, които си е набелязал и е готов да употреби всичките си знания и контакти, ако сметне, че каузата, за която се бори си заслужав

²⁵ Пак там., с. 457 – 461; 627 – 635; 638 – 652.